



## Geneza i rozwój partii politycznych. Demokratyczne systemy partyjne

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

### Bibliografia:

---

- Źródło: Tomasz Wierzbica, *Komunikacyjne determinanty zmian organizacyjnych polskich partii politycznych na przełomie XX i XXI wieku*, Katowice 2017, s. 81–82.
- Źródło: *Encyklopedia PWN: partia polityczna*, dostępny w internecie: [encyklopedia.pwn.pl](http://encyklopedia.pwn.pl) [dostęp 17.02.2020 r.].

- Źródło: *Encyklopedia PWN: jakobini*, dostępny w internecie: [encyklopedia.pwn.pl](http://encyklopedia.pwn.pl) [dostęp 17.02.2020 r.].
- Źródło: Agata Kunicka-Goldfinger, Joanna Piłat, Maciej Podbielkowski, *Zadania. Wiedza o społeczeństwie. Liceum – poziom podstawowy i rozszerzony*, Warszawa – Bielsko-Biała 2012, s. 90.
- Źródło: Fundacja Batorego, *Czy finansowanie partii ze środków publicznych dobrze służy polskiej polityce?*, dostępny w internecie: [batory.org.pl](http://batory.org.pl) [dostęp 17.02.2020 r.].
- Źródło: Piotr Uziębło, *Wpływ systemów wyborczych na systemy partyjne (wybrane zagadnienia)*, dostępny w internecie: [marszalek.com.pl](http://marszalek.com.pl) [dostęp 9.02.2020 r.].
- Źródło: Anna Polańska, *Zmierzch klasycznego podziału partii politycznych na świecie*, dostępny w internecie: [zn.wsbip.edu.pl](http://zn.wsbip.edu.pl) [dostęp 2020.02.13 r.].
- Źródło: Marek Barański, Anna Czyż, Rafał Glajcar, Sebastian Kubas, Marek Migalski, Robert Rajczyk, Marek Tyrała, *Współczesne partie i systemy partyjne państw grupy wyszehradzkiej w procesie demokratyzacji*, dostępny w internecie: [wydawnictwo.us.edu.pl](http://wydawnictwo.us.edu.pl) [dostęp 17.02.2020 r.].



## Geneza i rozwój partii politycznych. Demokratyczne systemy partyjne

Źródło: domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Repetitorium**”.

Partie polityczne to jeden z fundamentów systemu demokratycznego. Ich kształtowanie zaczęło się równoległe z rozwojem praw wyborczych.

W tym materiale powtórzmy wiadomości z jednego z działów wiedzy o społeczeństwie. Powtórzenie opierać się będzie na zestawie ćwiczeń interaktywnych z zakresu genezy i rozwoju partii politycznych oraz pracy z tekstami źródłowymi i multimediami. W dalszej części znajdują się dokładniejsze informacje na temat tego, jak czytać polecenia oraz odpowiadać na pytania. Podpowiadamy, na co warto zwrócić uwagę.

### Twoje cele

- Przeanalizujesz typy poleceń do ćwiczeń dotyczących genezy i rozwoju partii politycznych.
- Wskażesz przykłady demokratycznych systemów partyjnych.
- Scharakteryzujesz genezę i rozwój partii politycznych oraz demokratyczne systemy partyjne.
- Ocenisz swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.

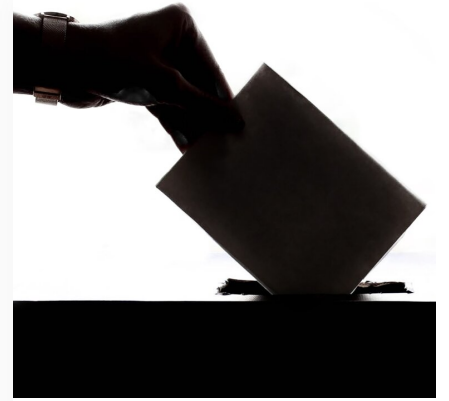
### Dla zainteresowanych



**System partyjny –  
rodzaje i funkcjonowanie**



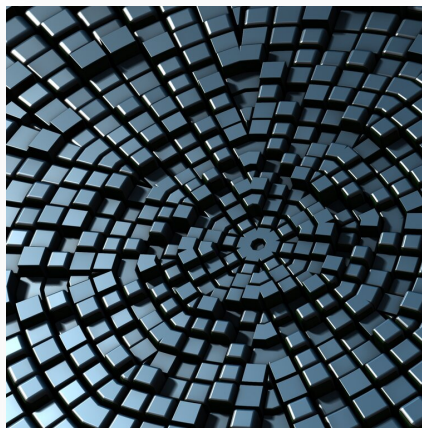
**Systemy partyjne państw  
demokratycznych**



**Systemy partyjne we  
współczesnym świecie**



**Systemy partyjne  
w państwach  
demokratycznych**



**Geneza i rozwój partii  
politycznych**

# Przeczytaj

---

## Ćwiczenia

W powtórkowych lekcjach skupimy się na części poświęconej pytaniom. Odnoszą się one do wielu różnych materiałów źródłowych (nie tylko tekstów oraz ilustracji, ale również map, tabel czy wykresów itp.). Przede wszystkim musisz dokładnie zapoznać się z materiałami źródłowymi, ale także zwrócić uwagę na polecenia. Poniżej przybliżamy, jak rozumieć polecenia w zadaniach różnego typu:

Pamiętajcie, że odpowiedź musi odnosić się do źródła – błędem jest bazowanie wyłącznie na swojej wiedzy i zignorowanie podanego źródła. Chodzi bowiem o to, aby osoba odpowiadająca na pytanie umiejętnie połączyła analizę materiału źródłowego z własną wiedzą. Nie bójcie się korzystać z posiadanych informacji i zawsze odwołujcie się do podanych źródeł. Pamiętajcie również o tym, by wczytywać się w polecenia – czasem wiedza własna nie jest potrzebna, czasem tekst to tylko inspiracja, a innym razem należy połączyć wiedzę z interpretacją tekstu.

## Geneza i rozwój partii politycznych

Najpopularniejszą teorią przedstawiającą genezę partii politycznych jest ta, którą zaproponował Max Weber.

Wyróżnił trzy etapy genezy oraz rozwoju partii politycznych:

1. koterie arystokratyczne;
2. partie klubowe;
3. partie masowe.

Współcześnie wyróżnia się również **partie wyborcze (interesów)**.

### Koterie arystokratyczne

Powstały na przełomie XVII i XVIII wieku w Europie. Charakteryzowało je to, że nie miały ściśle określonych zasad działania. Brakowało im również formalnej organizacji. Celem ugrupowań było zapewnienie wpływów wąskiej grupie osób powiązanych rodzinnymi związkami. Za pierwsze koterie uznaje się **wigów** oraz **torysów**.

W Polsce do koterii należała rodzina Czartoryskich, obóz hetmański oraz królewski. Koterie powstały przed uchwaleniem Konstytucji 3 Maja.

## Partie klubowe

Partie polityczne we współczesnym znaczeniu zaczęły powstawać na przełomie XVIII i XIX w. wraz z kształtowaniem się państwa konstytucyjnego i regularnym przeprowadzaniem wyborów do parlamentu. Najwcześniejszą formą organizacyjną były kluby polityczne (partie klubowe).

Istotnym elementem tego etapu było pojawienie się elementów organizacyjnych oraz ideologii.

Klasycznym przykładem partii klubowych mogą być **jakobini** i **żyrondyści**. W Polsce wymienić można **Zgromadzenie Przyjaciół Konstytucji Rządowej**.

Późniejszym etapem były [komitety wyborcze](#), które organizowały kampanie wyborcze, mobilizowały elektorat i umożliwiał na wzajemny przepływ informacji (ze względu na stan rozwoju mediów). Działały w wąskim kręgu wyborców, gdyż obowiązywał cenzus majątkowy, co przesądzało o ich elitarnym charakterze. Partie te cechował w znacznym stopniu **klientelizm**.

Współczesna politologia określa partie polityczne jako organizacje wyrażające przekonania polityczne i interesy obywateli w sferze publicznej i w tym celu dążące do zdobycia władzy (lub udziału w niej) oraz sprawowania kontroli nad rządzonymi. Partie pośredniczą między sferą określoną jako społeczeństwo obywatelskie (stowarzyszenia, ruchy obywatelskie) a państwem.

## Partie masowe

Wraz z poszerzaniem prawa wyborczego w XIX i XX wieku, demokratyzacją stosunków społecznych, narodzinami i wzrostem popularności wielkich ideologii politycznych (socjalizm, liberalizm, nacjonalizm) oraz upowszechnieniem prasy (a później radia, telewizji i internetu), zmienił się charakter wyborów parlamentarnych. Stały się one areną starcia masowych ruchów politycznych prowadzących ostrą rywalizację rozgrywaną nie w mikroskali okręgu wyborczego, ale na ogólnopolskiej scenie politycznej. Partie przystosowały swe formy organizacji i działania do nowych warunków.

Z partii powstałych z niewielkich komitetów wyborczych, aktywizujących się przeważnie w okresie kampanii, część zachowała swój komitetowy charakter i do dziś działa w ten sposób, np. w Stanach Zjednoczonych. Inne przekształciła się w struktury masowe, wielosetysięczne organizmy działające w sposób ciągły.

Powstałe **partie masowe** posiadały własne wewnętrzne struktury władzy, wyraźny profil ideologiczny, oparty na konkretnych założeniach doktryn, sformalizowany charakter przynależności oraz stosunkowo wysoki stopień dyscypliny politycznej. Ideologiczne partie masowe miały też dosyć wyraźnie określony elektorat, zazwyczaj adresowały bowiem swoją ofertę polityczną do konkretnej klasy społecznej. Dotyczy to przede wszystkim socjalistycznego i komunistycznego ruchu robotniczego oraz partii chłopskich opartych na doktrynie agraryzmu.

Szczególnym typem partii politycznej byli komuniści rosyjscy ([bolszewicy](#)). Wybór strategii rewolucyjnej i długotrwałe działanie w warunkach konspiracji doprowadziły do powstania ściśle scentralizowanej partii zawodowych rewolucjonistów poddanych żelaznej dyscyplinie organizacyjnej. Cechy te utrzymano, a nawet zaostrzono mimo zdobycia pełni władzy politycznej. Przyczyniło się to do nadania dyktaturze bezprecedensowo represyjnego charakteru.

Po II wojnie światowej, a zwłaszcza od początku lat 60. XX w., w warunkach stabilizacji systemu demokratycznego i sukcesu społecznej gospodarki rynkowej doszło do głębokich przeobrażeń społeczeństw zachodnich. Znacznie rozbudowała się klasa średnia, do której należy większość obywateli. Przyczyniło się to do łagodzenia napięć społecznych i dezaktualizacji lub osłabienia dominującego wcześniej konfliktu

między kapitałem a pracą. Doświadczenia totalitaryzmów zmniejszyły popularność wielkich ideologii zakładających realizację globalnych wizji porządku społecznego. Pociągnęło to za sobą spadek znaczenia formacji skrajnych i radykalnych. Towarzyszyło temu osłabienie więzi elektoratu z preferowanymi wcześniej partiami, a zwiększyło podatność na okresowe przemieszczanie swego poparcia w ramach szerszego spektrum politycznego. Było to przesłanką powstania nowego typu organizacji partyjnej – **catch all party** (partia ponadklasowa). Centralną rolę odgrywały elity partyjne i profesjonalne oraz eksperci dysponujący specjalistyczną wiedzą. Głównymi sposobami działania były apele do elektoratu i odwołanie się do jego opinii. W partiach tych można zaobserwować personalizację apelu wyborczego. Finansowane były z funduszy publicznych oraz dotacji przekazywanych przez zewnętrzne grupy interesu. W swoich programach partie te kładły nacisk na konkretne kwestie problemowe.

*Catch all party* to typ partii, która szuka poparcia wśród przeważającej większości społeczeństwa, a jej program charakteryzuje pragmatyzm (nastawienie na rozwiązywanie praktycznych problemów społecznych, zwłaszcza w sferze materialnej).

Niektórzy politolodzy dostrzegają obecnie kolejny typ partii nazwanej kartelową (partia interesów). Cechuje ją wysoki stopień pragmatyzmu i profesjonalizacji. Centralną rolę odgrywają w nich specjaliści oraz liderzy partyjni. W swoich działaniach odwołują się do szerokiego elektoratu poprzez wysoce techniczne prezentowanie oferty oraz poprzez promowanie fachowych kompetencji menedżerskich organizacji. Ich działania oparte są na dominacji liderów partyjnych i ich konsultantów. We współczesnej rywalizacji politycznej występuje wykorzystywana przez partie polityczne zjawisko mediatyzacji apelu wyborczego, skierowanego podmiotowo do konkretnych grup społecznych. Partie finansowane są z funduszy publiczne i sponsoringu. W swojej działalności partie te kładą nacisk na diagnozowanie problemów i proponowanie sposobów ich rozwiązywania.

Struktura i funkcje partii politycznych podlegają ciągłym zmianom. Wbrew przewidywaniom nie wygasły zupełnie spory o podłożu ideologicznym, lecz przeniosły

się na nowe obszary. Obejmują one sferę porządku cywilizacyjnego i kulturowego związaną z rozstrzygnięciem doniosłych konfliktów wartości. Przykładami takich debat są m.in. spory o:

- status prawny związków partnerskich osób tej samej płci;
- zakres prawnej ochrony życia ludzkiego (wiąże się ze sporem światopoglądowym o definicję człowieczeństwa, początek życia ludzkiego, moment śmierci, obecność cierpienia);
- zakres autonomii jednostki przy podejmowaniu zasadniczych nieodwracalnych decyzji egzystencjalnych (aborcja, eutanazja);
- reguły współżycia w obrębie wspólnoty obywatelskiej mniejszości narodowych, etnicznych i religijnych;
- obecność w sferze publicznej symboli i rytuałów religijnych.

Do podstawowych funkcji partii należą: umożliwianie obywatelom, by skupiali się w oparciu o wspólnotę poglądów, zasad i interesów; reprezentowanie ich w instytucjach władzy politycznej; udział w rządzeniu i odgrywanie roli opozycji.

Współczesne konstytucje coraz częściej regulują status partii politycznych, definiując jednocześnie ich rolę jako jednej z podstawowych instytucji demokracji. W zamian za uprzywilejowaną rolę w artykułowaniu dążeń politycznych społeczeństwa partie muszą spełniać wskazane kryteria. Należą do nich najczęściej:

- jawność struktur i członkostwa;
- demokratyzm struktur wewnętrznych;
- dobrowolność przynależności;
- transparentność finansowa (we współczesnych demokracjach przeważa model finansowania partii przez budżet państwa łączony z zakazem sponsorowania ich ze źródeł zewnętrznych – przez biznes czy ośrodki zagraniczne).

# Słownik

## **bolszewicy**

frakcja Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej Rosji, która na II Zjeździe tej partii uznała się za większościową, a swoich przeciwników nazwała mienszewikami

## ***catch all party***

typ partii, która szuka poparcia wśród przeważającej większości społeczeństwa, a jej program charakteryzuje pragmatyzm

## **klientelizm**

relacja oparta na wzajemnej interesownej wymianie usług między deputowanym a jego zapleczem

## **komitety wyborcze**

instytucje wykonujące formalne czynności wyborcze, tj. prowadzenie kampanii wyborczej dla kandydatów, zgłaszanie kandydatów do obwodowych komisji wyborczych, prowadzenie gospodarki finansowej

## **partia kartelowa**

tzw. partia interesów, którą cechuje wysoki stopień pragmatyzmu i profesjonalizacji

# Prezentacja multimedialna

---

## Polecenie 1

Przed zapoznaniem się z prezentacją zastanów się, jakich państw europejskich jako przykładów można użyć, aby zaprezentować różne demokratyczne systemy partyjne.

## Polecenie 2

Oceń poziom reprezentatywności poglądów społeczeństwa i poziom stabilności rządu w różnych systemach partyjnych.

### Demokratyczne systemy partyjne

Liczba i rodzaj partii politycznych w systemie demokratycznym nie może być limitowana. Gdy zatem mowa o systemie dwu- lub wielopartyjnym, chodzi tu o liczbę partii, które realnie rywalizują o władzę i są zdolne do tworzenia samodzielnego lub koalicyjnego rządu. Jest to jedno z możliwych kryteriów podziału systemów partyjnych.

1

2

### System dwupartyjny

Cechy:

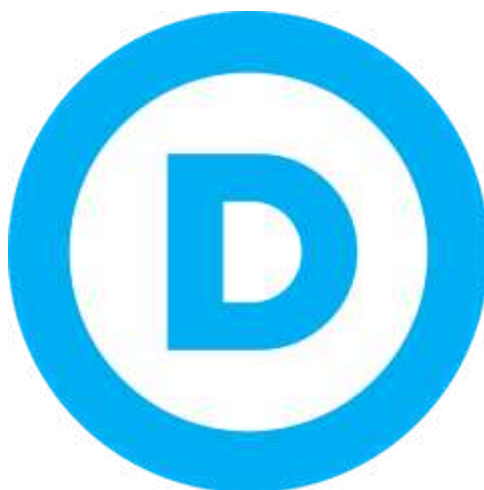
- o władzę realnie konkurują tylko dwie programowo przeciwstawne partie;
- wybory jednoznacznie wskazują, która z tych dwóch partii utworzy gabinet, czyli rząd;
- zdarza się, że jedna z partii odnosi seryjne zwycięstwa, lecz w dłuższej perspektywie obie wymieniają się u władzy;
- z punktu widzenia sprawności systemu

rządzenia jest to sytuacja optymalna; również wyborcy dokonują czytelnego wyboru opcji programowej oraz rozliczenia rządzących po zakończeniu kadencji.

**System dwupartyjny – przykłady występowania:**  
Stany Zjednoczone.

3

4



Źródło: domena publiczna.

Partia Demokratyczna (Stany Zjednoczone)

5



Źródło: domena publiczna.

Partia Republikańska (Stany Zjednoczone)

6

## System wielopartyjny

Cechy:

- kilka (z reguły więcej niż trzy) ugrupowań zdobywa w wyborach porównywalną liczbę mandatów;
- żadne z nich nie ma samodzielnej większości, więc do utworzenia gabinetu konieczna jest koalicja;
- kolejne wybory nie przynoszą znaczących zmian w rozkładzie poparcia elektoratu;
- wyborcy mają więcej opcji programowych do wyboru i pełniej utożsamiają się z preferowanym ugrupowaniem;
- program rządu musi być wynikiem kompromisów zawieranych niejednokrotnie z bardzo małymi stronnictwami, w konsekwencji trudniej przeprowadzić radykalne reformy, a ponadto zaciera się odpowiedzialność rządzących partii, które przrzucają ją na siebie wzajemnie;
- może on występować w kilku wariantach: dwublokowym, partii dominującej, kooperacji partii i rozbicia partyjnego.

## System wielopartyjny – przykłady występowania:

Portugalia, Niderlandy, Belgia, Czechy, Węgry, Ukraina.

7

8

## System dwuipółpartyjny

Cechy:

- to odmiana systemu dwupartyjnego, w którym między dwoma głównymi rywalami, dzielącymi się większą częścią mandatów, reprezentację parlamentarną posiada również

trzecie, znacznie mniejsze ugrupowanie, bez którego żadna z dwóch głównych partii nie posiada większości;

- ta „trzecia partia” wykazuje się najczęściej sporą elastycznością programową, co pozwala jej na zawieranie koalicji z oboma wielkimi konkurentami;
- według tego schematu przez ponad 40 lat funkcjonowała scena polityczna RFN: rolę trzeciej siły odgrywali liberałowie, którzy zawierali sojusze bądź z chadecją, bądź z socjaldemokracją.

**System dwuipółpartyjny – przykłady występowania:** Wielka Brytania,

Niemcy.

9

10



Źródło: fair use.

Partia Pracy (Wielka Brytania)



**Conservatives**

Źródło: fair use.

Partia Konserwatywna (Wielka Brytania)

11

12

**SNP** 

Źródło: domena publiczna

Szkocka Partia Narodowa (Wielka Brytania)

**CDU**

13

Źródło: domena publiczna.

Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna (Niemcy)

14

 **SPD**

Źródło: Peacefulworld123, CC BY-SA 4.0.

Socjaldemokratyczna Partia Niemiec (Niemcy)



15

Źródło: domena publiczna.

Alternatywa dla Niemiec (Niemcy)

16

### System dwublokowy

Cechy:

– jest to odmiana systemu wielopartyjnego, ale o cechach systemu dwupartyjnego, w którym partie o pokrewnych programach występują w wyborach jako dwie koalicje przygotowane do przejęcia władzy.

**System dwublokowy – przykłady występowania:**

Francja, Włochy.

17

18

### System partii dominującej

Cechy:

– jest to wariant systemu wielopartyjnego, w którym najsilniejsza partia w dłuższym horyzoncie czasowym znacząco dystansuje kilka

mniejszych;

– w systemie tym możliwe są dwa scenariusze:

1. partia dominująca ma bezwzględną przewagę (Szwecja, Indie, Japonia do 2009 r.) i rządzi samodzielnie;

2. partia dominująca przeważa jedynie względnie, lecz rozbieżności programowe uniemożliwiają konkurentom zawarcie alternatywnej koalicji rządowej (Włochy do 1992 r.).

19



domena publiczna

**System partii dominującej – przykłady występowania:**

Rosja (Jedna Rosja).

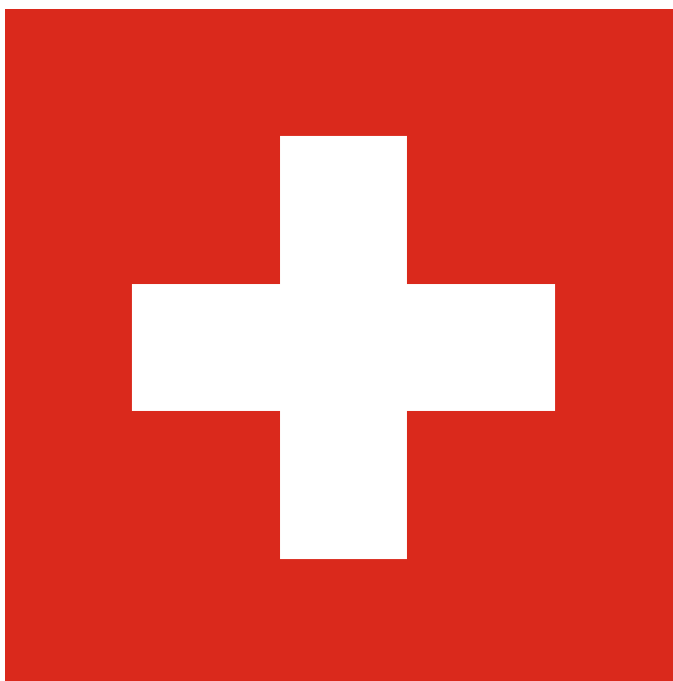
20

**System kooperacji partii**

Cechy:

– jest to wariant systemu wielopartyjnego, w którym do czynienia mamy z wieloma partiami, które rywalizują ze sobą w okresie

wyborczym;  
– po wyborach wszystkie partie lub  
przynajmniej większość współpracuje, tworząc  
koalicyjny rząd.



21

domena publiczna

### **System kooperacji partii – przykłady występowania:**

Szwajcaria.

22

### **System rozbicia wielopartyjnego**

Cechy:

- jest to wariant systemu wielopartyjnego,  
w którym brak partii większościowej;
- partie zmuszone są do tworzenia koalicji.

## Ćwiczenie 1



Scharakteryzuj polski system partyjny.

## Ćwiczenie 2

Oceń poziom stabilności koalicji rządzących w Polsce. Odwołaj się do funkcjonującego w Polsce systemu wyborczego.

# Sprawdź się

---

Pokaż ćwiczenia:   

## Ćwiczenie 1



Uzupełnij tekst.

Wśród partii wyróżniamy typ , który funkcjonuje obecnie i cechuje go wysoki stopień pragmatyzmu i profesjonalizacji.

rzetelny

mafijny

demokratyczny

kartelowy



Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

(( Agata Kunicka-Goldfinger, Maciej Podbielkowski, Joanna Piąt  
***Zadania. Wiedza o społeczeństwie. Liceum –  
poziom podstawowy i rozszerzony***

Wyniki wyborów stanowią prawdziwą zagadkę dla krajowych i zagranicznych obserwatorów. Poważne straty zanotowali konserwatyści, uzyskując jedynie 35 proc. głosów. Dający się we znaki kryzys wzmocnił socjalistów, którzy utworzą największy klub parlamentarny. Niezły rezultat zanotowali Zieloni – 6 proc., natomiast liberałowie z 11 proc. zachowali dotychczasowy stan posiadania. Języczkiem u wagi będzie z pewnością mała grupa autonomistów, której zdanie może zdecydować o losach najbliższych czterech lat rządów w tym kraju.

Źródło: Agata Kunicka-Goldfinger, Joanna Piąt, Maciej Podbielkowski, *Zadania. Wiedza o społeczeństwie. Liceum – poziom podstawowy i rozszerzony*, Warszawa – Bielsko-Biała 2012, s. 90.

Przedstawiona analiza wyników wyborów pokazuje scenę polityczną hipotetycznego państwa. Zaznacz, jaki model systemu partyjnego opisuje.

model dwupartyjny

model wielopartyjny

model partii dominującej



Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

**((** Tomasz Wierzbica

## ***Komunikacyjne determinanty zmian organizacyjnych polskich partii politycznych na przełomie XX i XXI wieku***

Organizowanie się ludzi w formalnych i nieformalnych ugrupowaniach w celu wpływania na ośrodki władzy państwowej czy zwiększania swoich zdolności rywalizacyjnych posiada tradycję tak długą jak państwo. Należy jednak podkreślić, że wspomniane zrzeszanie się mogło przybrać kształt partii politycznych w ośrodkach, gdzie panującym ustrojem była demokracja pośrednia. (...) Jak wskazał J. Baszkiewicz, ewolucyjne zbliżenie nastąpiło wskutek wzrostu znaczenia parlamentów, podziału władzy, a także z uwagi na (...) rozrost terytorialny, który uniemożliwiał w praktyce stosowanie metod demokracji bezpośredniej. Jego zdaniem rządy parlamentarno-gabinetowe wręcz wymagały istnienia partii, co wynikało między innymi z liberalnej wiary w wartość ścierania się poglądów.

Źródło: Tomasz Wierzbica, *Komunikacyjne determinanty zmian organizacyjnych polskich partii politycznych na przełomie XX i XXI wieku*, Katowice 2017, s. 81–82.

Przedstaw zależność pomiędzy powstaniem partii politycznych a przemianami reżimu demokratycznego na świecie.



Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

### “ Encyklopedia PWN: partia polityczna

organizacja społeczna, która powstaje i działa najczęściej na podstawie programu, stanowiącego ideowo-polityczny wyraz aspiracji i interesów grupowych reprezentowanych przez nią odłamów społeczeństwa, zmierzająca do realizacji tego programu w państwie przez zdobycie władzy państwowej, jej zdominowanie lub zdobycie istotnego w niej udziału oraz przez jej sprawowanie (...)

Źródło: *Encyklopedia PWN: partia polityczna*, dostępny w internecie: [encyklopedia.pwn.pl](https://encyklopedia.pwn.pl) [dostęp 17.02.2020 r.].

Zaznacz, o jakich funkcjach partii politycznej jest mowa w definicji.

funkcja artykulacyjna

funkcja organizacyjna

funkcja wyborcza

funkcja opiniotwórcza

funkcja rządzenia

funkcja kreacyjna



Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

## “ Encyklopedia PWN: jakobini

(...) francuski klub i ugrupowanie polityczne okresu rewolucji francuskiej 1789–99; założone 1789 w Wersalu, zwane klubem bretońskim, przeniesione do Paryża (...) początkowo, jako Towarzystwo Przyjaciół Konstytucji, jakobini opowiedzieli się za monarchią konstytucyjną; (...) radykalizacja programu politycznego jakobinów spowodowała odejście zwolenników monarchii konstytucyjnej feliantów i przewagę grupy republikańskiej M. Robespierre'a (...), radykalni jakobini przyczynili się do obalenia monarchii, (...), 31 V 1793 jakobini obalili żyrondistów i do 27 VII 1794 sprawowali władzę dyktatorską (...), zaatakowani przez opozycję zwaną termidorianami, przywódcy jakobinów zostali aresztowani i straceni.

Źródło: *Encyklopedia PWN: jakobini*, dostępny w internecie: [encyklopedia.pwn.pl](http://encyklopedia.pwn.pl) [dostęp 17.02.2020 r.].

Wyjaśnij, czy klub polityczny jakobinów może być określany jako poprzednik współczesnych partii politycznych.



Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

(( Marek Barański, Anna Czyż, Rafał Glajcar, Sebastian Kubas, Marek Migalski, Robert Rajczyk, Marek Tyrała

## ***Współczesne partie i systemy partyjne państw grupy wszechradzkiej w procesie demokratyzacji***

Kryteria wyodrębniania „rodzin” partii politycznych można podzielić na koncentrujące się wokół instytucjonalizacji, programu lub też koherencji. W pierwszym przypadku literatura przedmiotu wskazuje na podobne warunki instytucjonalizowania się, czyli procesy społeczne oddziałujące na powstawanie partii politycznych, akcentuje wspólne warunki kształtowania się ugrupowań politycznych. Aspekt programowy oznacza z kolei podobieństwa w zakresie programu politycznego, sformułowanego na przykład na bazie podziałów socjopolitycznych. Kryterium koherencji traktować należy natomiast jako czynnik pozycjonujący ugrupowanie polityczne względem innych partii politycznych na arenie międzynarodowej.

Źródło: Marek Barański, Anna Czyż, Rafał Glajcar, Sebastian Kubas, Marek Migalski, Robert Rajczyk, Marek Tyrała, *Współczesne partie i systemy partyjne państw grupy wszechradzkiej w procesie demokratyzacji*, dostępny w internecie: [wydawnictwo.us.edu.pl](http://wydawnictwo.us.edu.pl) [dostęp 17.02.2020 r.].

Rozstrzygnij oraz odwołując się do tekstu, wyjaśnij, czy Nową Lewicę, Lewicę Razem i Wiosnę można określić rodziną partii politycznych.

Rozstrzygnięcie:  ▼

Uzasadnienie:



Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

(( Anna Polańska

## ***Zmierzch klasycznego podziału partii politycznych na świecie***

Partie nie muszą konkurować pomiędzy sobą w dziedzinie wpływu na politykę. Co prawda w danej kadencji może być urzeczywistniana tylko jedna polityczna opcja, jednak pozostałe mogą dokonywać podziału ogółu zasobów, dzięki któremu wszystkie ugrupowania są w stanie przetrwać. (...) Rywalizując ze sobą, ugrupowania te jednocześnie mają świadomość jednoczącego je, wspólnego interesu, którym jest przetrwanie.

Źródło: Anna Polańska, *Zmierzch klasycznego podziału partii politycznych na świecie*, dostępny w internecie: [zn.wsbip.edu.pl](http://zn.wsbip.edu.pl) [dostęp 2020.02.13 r.].

Rozstrzygnij, czy tekst charakteryzuje typ partii kartelowej. Swoje zdanie uzasadnij, odwołując się do tekstu.

Rozstrzygnięcie:  ▼

Uzasadnienie:



Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

### **(( Fundacja Batorego**

## ***Czy finansowanie partii ze środków publicznych dobrze służy polskiej polityce?***

Respondentów podzielono na dwie grupy. W pierwszej aż 63% pytanych uznało finansowanie partii z budżetu za dobre lub raczej dobre rozwiązanie, w drugiej zaledwie 34%. Różnica wzięta się stąd, że w pytaniu dla pierwszej grupy dotacje powiązano z kontrolą finansów partyjnych i zakazem przyjmowania darowizn od biznesu, w drugiej grupie takiego uzupełnienia nie było. A przecież istnienie takiego powiązania leży u podstaw finansowania partii ze środków publicznych – wyjaśnia Jacek Haman, współautor raportu.

Źródło: Fundacja Batorego, *Czy finansowanie partii ze środków publicznych dobrze służy polskiej polityce?*, dostępny w internecie: [batory.org.pl](http://batory.org.pl) [dostęp 17.02.2020 r.].

Wyjaśnij, jaki warunek musi zostać spełniony, by większość respondentów zaakceptowała finansowanie partii politycznych z budżetu państwa.



Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

(( Piotr Uziębło

## ***Wpływ systemów wyborczych na systemy partyjne (wybrane zagadnienia)***

Jak już wspomniałem, spośród wszystkich elementów prawa wyborczego największe znaczenie dla budowy i utrwalenia układu partyjnego w państwie ma regulacja systemu wyborczego. (...)

Odnosząc się do systemu większościowego, trzeba podkreślić, że (...) najczęściej oczywiście prowadzi on do powstania sceny politycznej o dwubiegunowym charakterze, szczególnie w długookresowej perspektywie.

Źródło: Piotr Uziębło, *Wpływ systemów wyborczych na systemy partyjne (wybrane zagadnienia)*, dostępny w internecie: marszalek.com.pl [dostęp 9.02.2020 r.].

Rozstrzygnij, czy skutkiem funkcjonowania wyborczego systemu większościowego może być powstanie systemu wielopartyjnego. Swoje zdanie uzasadnij, odnosząc się do tekstu.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

# Dla nauczyciela

---

**Autorka:** Anna Wąsiel-Alberska

**Przedmiot:** wiedza o społeczeństwie

**Temat:** Geneza i rozwój partii politycznych. Demokratyczne systemy partyjne

**Grupa docelowa:** III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

**Podstawa programowa:**

Zakres rozszerzony

VII. Rywalizacja o władzę.

Uczeń:

1) przedstawia proces ewolucji instytucjonalnej i ideologicznej partii politycznych; charakteryzuje funkcje partii politycznych;

5) przedstawia na przykładach poszczególnych państw systemy partyjne w państwach demokratycznych: dwupartyjny, dwublokowy, partii dominującej, dwóch partii dominujących, rozbitcia wielopartyjnego, kooperacji partii.

**Kształtowane kompetencje kluczowe:**

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelski.

**Cele operacyjne:**

Uczeń:

- charakteryzuje pojęcie partii politycznej i systemu partyjnego;
- przedstawia genezę partii politycznych;
- wskazuje różnice w funkcjonowaniu systemów politycznych i ich wpływ na stabilność polityczną;
- ocenia swoją wiedzę, wykonując zestaw ćwiczeń.

**Strategie nauczania:**

- konstruktywizm;

- konektywizm.

### **Metody i techniki nauczania:**

- dyskusja;
- analiza tekstu literackiego.

### **Formy zajęć:**

- burza mózgów;
- odwrócona klasa;
- prezentacja multimedialna;
- dyskusja.

### **Środki dydaktyczne:**

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

### **Przebieg zajęć:**

Przed lekcją

1. Uczniowie zostają podzieleni na dwie grupy. Każda z grup proszona jest o przygotowanie prezentacji multimedialnej, jedna na temat genezy i rodzajów partii politycznych, druga na temat rodzajów systemów partyjnych.

Faza wstępna

1. Nauczyciel przedstawia temat zajęć i prosi uczniów, aby przedstawili propozycję celów dzisiejszej lekcji.
2. Uczniowie proszeni, aby przypomnieli definicje partii politycznej i definicję systemu partyjnego.
3. Wykorzystując mapę myśli uczniowie wskazują na funkcje systemu partyjnego we współczesnych demokracjach.

Faza realizacyjna

1. Grupy są proszone o przedstawienie swoich prezentacji. Pierwsza powinna być prezentacja na temat partii politycznych, druga o o systemach partyjnych. Uczniowie z drugiej grupy mają prawo zadawania pytań i uzupełniania odpowiedzi swoich kolegów. Nauczyciel również może uzupełniać i weryfikować podawane informacje.
2. Następuje zmiana grup. Swoją prezentacją przedstawiają uczniowie z drugiej grupy.

3. Uczniowie mogą uzupełnić przygotowaną wcześniej mapę myśli po prezentacji o systemach partyjnych.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie proszeni są o ocenę roli partii politycznych we współczesnych demokracjach. Rozpoczyna się dyskusja na ten temat.

2. Po podsumowaniu dyskusji uczniowie proszeni są o ocenę rodzajów systemów partyjnych pod kątem stabilności rządu centralnego i trwałości koalicji rządzącej.

#### **Praca domowa:**

Uczniowie proszeni są o napisanie eseju na temat: Czy może istnieć państwo demokratyczne bez partii politycznych?

#### **Materiały pomocnicze:**

Agata Kunicka-Goldfinger, Joanna Piłat, Maciej Podbielkowski, *Zadania. Wiedza o społeczeństwie. Liceum – poziom podstawowy i rozszerzony*, Warszawa – Bielsko-Biała 2012.

Anna Czyż, Marek Barański, Marek Migalski, Marek Tyrała, Rafał Glajcar, Robert Rajczyk, Sebastian Kubas, *Współczesne partie i systemy partyjne państw grupy wyszehradzkiej w procesie demokracji*, wydawnictwo.us.edu.pl.

Anna Polańska, *Zmierzch klasycznego podziału partii politycznych na świecie*, zn.wsbip.edu.pl.

Fundacja Batorego, *Czy finansowanie partii ze środków publicznych dobrze służy polskiej polityce?*, batory.org.pl.

Piotr Uziębło, *Wpływ systemów wyborczych na systemy partyjne (wybrane zagadnienia)*, marszalek.com.pl.

Tomasz Wierzbica, *Komunikacyjne determinanty zmian organizacyjnych polskich partii politycznych na przełomie XX i XXI wieku*, Katowice 2017.

#### **Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:**

Może zostać wykorzystane jako uzupełnienie prezentacji grupy drugiej.